
PÍSEMNÁ ČÁST PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKY
pro obor
EKONOMICKÁ GEOGRAFIE A REGIONÁLNÍ ROZVOJ
(navazující mgr.) na akademický rok 2018/2019

Příjmení a jméno:

Kontakt (e-mail, telefon):

Univerzitní číslo:

- *Na písemnou část přijímací zkoušky máte maximálně 50 minut.*
- *Každá otázka bude hodnocena 0 - 5 body.*
- *Celkem můžete získat za písemnou část maximálně 50 bodů.*

Následující tabulku nevyplňujte (vyplní přijímací komise)

Počet bodů:	
-------------	--

KATEDRA SOCIÁLNÍ GEOGRAFIE A REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

1. Charakterizujte 4 základní fáze demografické revoluce z hlediska změny přirozeného přírůstku obyvatelstva.

- 1) Vysoká porodnost i úmrtnost, nízký přirozený přírůstek
- 2) Vysoká porodnost, rychle klesá úmrtnost, roste přirozený přírůstek
- 3) Rychle klesá porodnost, pomaleji úmrtnost, snižování přirozeného přírůstku
- 4) Nízká porodnost i úmrtnost, nízký přirozený přírůstek

2. Charakterizujte (obecně) hlavní příčiny, jakož i pozitivní a negativní důsledky procesu suburbanizace.

Hlavní příčiny mohou být například:

- Růst reálných příjmů
- Budování dopravní a technické infrastruktury
- Nárůst automobilizace
- Nízká kvalita života ve městech (životní a sociální prostředí)
- Levnější ceny pozemků
- Životní styl, životní cyklus

Role státu (daně)

- Role municipalit (atrakce rezidentů, územní plán)
- Mezi pozitivní dopady lze například řadit:
 - Dopravní odlehčení přetížených aglomerací
 - Omlazování suburbánních lokalit
 - Revitalizace suburbánních lokalit
 - Zlepšování stavu infrastruktury

Mezi negativní dopady lze například řadit:

- Zábor zemědělské půdy
- Snižování sociálního kapitálu
- Nárůst dopravních toků (*spatial mismatch*)
- Zvyšování nákladů na infrastrukturu (sociální, technikou)
- Růst residenční segregace

3. Charakterizujte pozitivní a negativní dopady přímých zahraničních investic v Česku.

Potencionální pozitivní dopady přímých zahraničních investic (PZI) (Pavlínek 2004, s. 48)

Na úrovni podniku

- Expandující produkce
- Zvýšení produktivity práce, respektive transfer efektivnějších forem managementu, organizace výroby a/nebo vnitropodnikové organizace
- Přístup k zahraničnímu kapitálu
- Transfer technologií a know-how
- Zvýšení konkurenceschopnosti
- Přístup na světové trhy a k distribučním kanálům
- Rozvoj VaV

Na lokální a regionální úrovni

- Zachování stávajících pracovních míst
- Zvýšení mezd
- Rostoucí export
- Zvýšení kvalifikace pracovní síly (rekvalifikace)
- Vznik a transfer spillovers
- Možnost subdodávek pro firmy v regionu

Potencionální negativní dopady přímých zahraničních investic (PZI) (Pavlínek 2004, s. 48)

Na úrovni podniku

- Omezení investic a snížení produkce
- Postupné propuštění pracovních sil
- Přenos VaV za hranice

Na lokální a regionální úrovni

- Závislost na zahraničním kapitále
- Externí kontrola nad místní ekonomikou (vyvazování rozhodovacích pravomocí mimo region)
- Přetahování pracovních sil z místních podniků
- Úpadek či stagnace místních firem (zahraniční podniky jsou např. podporovány zahraničními investicemi)
- Specializace na obory, které jsou náročné na lidský kapitál a nízkou kvalifikací
- Vznik duální ekonomiky
- Syndrom pobočného závodu (*branch plant*).

KATEDRA SOCIÁLNÍ GEOGRAFIE A REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

4. Vysvětlete, jak a proč souvisí ekonomická výkonnost a sektorová struktura hospodářství států.

1. Služby mají největší podíl přidané hodnoty (a tedy i mezd a zisků) na produkci. Vysoký podíl služeb na HDP bude obecně spojen s pozitivními dopady na ekonomický růst státu. Výjimkou mohou být některé nejméně rozvinuté země, ve kterých vyšší podíl služeb odráží velmi slabý a nekonkurenceschopný průmysl a vysoké výdaje států na udržení bezpečnosti (armáda, policie).
2. Specializace na služby odráží vysokou míru dělby práce v dané ekonomice a vysokou produktivitu zemědělství a průmyslu. Výrobní sektory díky vysoké produktivitě práce mohou zaměstnávat poměrně nízký počet pracovní síly a služby nakupují od specializovaných firem. Mj. i díky pokročilé dělbě práce a specializace firem ve všech sektorech dosahují státy vysoké ekonomické výkonnosti. Naproti tomu státy s převahou zemědělství se vyznačují nízkou intenzitou dělby práce, protože velká část domácností pracuje v technologicky zaostalém (často samozásobitelském) zemědělství.
3. Průmysl má nejvyšší produktivitu práce a je klíčovým technologickým inovátorem. Rostoucí sektor průmysl však vždy vytváří poptávku po sektoru služeb, které jsou spjaty s výrobním procesem – design, výzkum a vývoj, nákladní doprava, poradenství, finanční služby, pojištění aj. Státy s technologickým a vyspělým průmyslem mají vždy vyšší podíl služeb na zaměstnanosti i HDP. Dlouhodobě vysoký podíl průmyslu na zaměstnanosti/HDP by značil nerozvinutost sektoru služeb nižší ekonomickou výkonnost daného státu. Před rokem 1989 byl typický pro socialistické země a do dnešní doby zůstává vysoký v tzv. tranzitivních (Bělorusko, Uzbekistán) i střeoevropských státech (Česko, Slovensko, Maďarsko), které mají z doby socialismu vysokou míru industrializace do dnešní doby slaběji rozvinutý sektor služeb.
4. Služby stimulují produktivitu práce, technologické i organizační inovace ve výrobních sektorech, zejména ve zpracovatelském průmyslu. Pro konkurenceschopnost většiny výrobních odvětví v současné době již není rozhodující schopnost efektivně zvládnout samotnou fyzickou výrobu, ale spíše nehmotné součásti výrobního procesu – design průmyslového výrobku, výzkum a vývoj nových technologií či konkrétních výrobků, logistika (doprava a skladování) či reklama a budování značky (branding). Pokud tyto služby daná zemědělská či průmyslová firma nezajišťuje vlastními silami, ale nakupuje je od specializovaných firem.
5. Domácnosti s vysokými příjmy ve vyspělých zemích utrácejí za služby větší podíl výdajů než nízkopříjmové domácnosti v méně vyspělých zemích. Růst životní úrovně domácností patří mezi důležité faktory rozvoje služeb.
6. Ve vyspělých zemích roste sektor služeb v důsledku vysoké poptávky ze strany veřejného sektoru – státní správy a samosprávy, které financují např. sociální péči, školství, zdravotnictví a kulturu. Veřejný sektor se ve vyspělých státech podílí cca 40-50 % na HDP.
7. Demografické stárnutí obyvatelstva a vysoká míra zaměstnanosti žen ve vyspělých zemích též vyvolává poptávku po službách jako např. zdravotní a sociální péče, hlídání dětí, služby v domácnosti aj.
8. Z geografického hlediska je významným faktorem postupný přesun části výrobních aktivit (zejména s vysokou náročností na manuální práci) z vyspělých do rozvojových zemí – tzv. nová mezinárodní dělba práce. Vyspělé země se začínají více specializovat na sektor služeb, který z velké části řídí a koordinuje výrobní aktivity na globální úrovni. Ve vyspělých zemích sídlí ředitelství velkých firem, oddělení designu, výzkumu a vývoje, marketing a další strategické služby, které jsou nezbytné pro zajištění konkurenceschopnosti výroby. V rozvojových zemích roste objem průmyslové výroby, která je ze značné části vlastněna či koordinována velkými firmami z jádrových zemí světa a směřuje na jejich trhy.

KATEDRA SOCIÁLNÍ GEOGRAFIE A REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

5. Vysvětlete, jak se těžba nerostných surovin promítá do toků mezinárodního obchodu na globální úrovni.

1. Nerovnováha mezi energeticky přebytkovými oblastmi (např. státy Perského zálivu, Austrálie, Kanada, JAR, severní Afrika, Angola, Rusko, Kazachstán, Turkmenistán a Venezuela) a energeticky deficitními oblastmi (např. státy západní Evropy, Japonsko, Jižní Korea, Čína, Indie a Brazílie) se projevují na velkém objemu exportu nerostných surovin z první do druhé jmenované skupiny.
2. Rozvojové země s významnými ložisky nerostných surovin (zejména ropy a zemního plynu) jsou v průměru podstatně většími exportéry než ostatní rozvojové země, na rozdíl od kterých dosahují vysokého kladného salda zahraničního obchodu.
3. Nerostné suroviny tvoří významnou část exportů ze (semi)periferních do rozvojových zemí.
4. Finanční hodnota toků mezinárodního obchodu poměrně výrazně kolísá v závislosti na ceně komodit (zejména ropy).
5. Export ropy a zemního plynu je jedním z klíčových faktorů dynamického růstu exportu z některých oblastí v posledních pěti dekadách – typickým příkladem jsou státy Perského zálivu.

6. Charakterizujte hlavní trendy (alespoň 5) ovlivňující rozvoj lokalit a regionů v nejnávštěvnějších zemích.

Ekonomické trendy – polarizace a zvyšování ekonomických disparit mezi sociálními skupinami i meziregionálně, liberalizace zahraničního obchodu, integrace národních ekonomik do větších ekonomických celků, globalizace, deindustrializace, terciarizace, rozvoj knowledge economy, rostoucí význam vědy, výzkumu a vývoje, zostření konkurenčního boje a vzestup nových ekonomik (hl. Čína), nárůst politické a ekonomické moci transnárodních korporací ...

Technologické trendy – využívání ICT v ekonomice a dalších oblastech, automatizace, robotizace, intenzifikace a zrychlení dopravy, podpora obnovitelným zdrojům energie, nástup nových technologií – biotechnologie, nanotechnologie, elektromobilita ...

Politické trendy – nárůst extrémismu, vznik a nárůst významu netradičních až antisystémových stran, zvýšené úsilí o participaci na politickém životě lidí s vyšší úrovní vzdělání, využívání sociálních médií v politice ...

Sociodemografické trendy - stárnutí populace „zhora“ (zvyšování šance na dožití) i „zdola“ (snížením porodnosti a snížení podílu věkové skupiny 0-14 v populaci, intenzifikace migrace, zvyšování podílů cizinců na populaci států, nárůst počtu obyvatel z jiných kulturních regionů ...

Environmentální trendy – prosazování konceptu environmentální „udržitelnosti“, prosazování opatření na boj s klimatickými změnami (extrémní jevy – sucho a záplavy, hurikány), snižování biodiverzity a snahy o její zachování, ...

Sociální trendy – vyšší míra sociální diferenciacie společnosti, zmenšování střední třídy a ohrožení jejich sociálních jistot, diferenciacie životních stylů, emancipace žen a snaha o rovné příležitosti pro ženy, sociálně prostorová polarizace a nárůst sociálního vyloučení i sociálně vyloučených lokalit.

KATEDRA SOCIÁLNÍ GEOGRAFIE A REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

7. Charakterizujte hlavní principy (zásady) politiky koheze EU.

Princip koncentrace prostředků na předem definované cíle – územní (hlavně regiony koheze, NUTS II s nízkým HDP a vysokou nezaměstnaností) a tematické (podpora podnikání a zaměstnanost, infrastruktura a životní prostředí, rozvoj lidských zdrojů, apod.).

Princip programování – podpora je poskytována na základě programových dokumentů zejména tzv. operačních programů regionálních a sektorových, které jsou víceleté (tzv. programové období) a pokrývají priority rozvoje.

Princip partnerství – do přípravy a realizace programů (plánů) se zapojují nejen vláda a orgány veřejné správy různých úrovní ale také ekonomičtí a sociální partneři, zástupci nevládních neziskových organizací, univerzit, církví apod., kteří spolupracují a konzultují priority.

Princip kofinancování (doplňkovosti, adicionality) – finanční prostředky poskytnuté EU nesmí nahrazovat národní zdroje ale je posilovat. Jinak řečeno, prostředky EU musí být kofinancovány (či spolufinancovány, doplněny) finančními prostředky ze státního rozpočtu či z prostředků příjemce pomoci, a to v různé výši.

Princip hodnocení (evaluace) a monitorování – využívání finančních prostředků musí být průběžně sledováno a musí být vyhodnocováno, zda prostředky jsou využívány efektivně, hospodárně a zda je dosahováno předem stanovených cílů (prostřednictvím indikátorů). Hodnocení je ex ante (předem, před realizací finanční pomoci), interim (uprostřed programového období) a ex-post (po ukončení programového období, tedy 2014-2020).

Politika koheze se řídí i tzn. horizontálními principy, jako jsou neporušování hospodářské soutěže, podpora environmentální udržitelnosti a podpora rovných příležitostí žen a mužů.

8. Charakterizujte vývoj těžby energetických surovin v Česku v posledních 10 letech a uveďte konkrétní lokality současné těžby.

Klíčovou oblastí *těžby hnědého uhlí* je Mostecká a Chomutovská pánev. Těžba se snížila v poslední dekádě z cca 55 na necelých 40 mil. t.

Těžba byla realizována společnostmi Severočeské doly a.s. v povrchových lomech v Bílině a Tušimicích (mezi Chomutovem a Kadaní); skupinami Czech Coal Group a.s. a dalšími v Mostě, u Litvínova (Důl ČSA) a ve Vršanech (Vršanská uhelná).

V Sokolovské pánvi po útlumu dobývá jen Sokolovská uhelná a.s. ve Vintířově – Poříčí přibližně desetinu z celkové těžby energetického uhlí.

Těžba *černého uhlí* byla realizována společností OKD a.s. pouze v Karvině (Důl Karviná, Darkov a Orlová-Lazy) a ve Stonavě (Důl ČSM). V souvislosti s ekonomickými problémy společnosti a vývojem cen uhlí byla těžba utlumena v Dole Paskov-Staříč. Těžba se snížila v posledních 10 letech z cca 13 na 5,5 mil. t.

Malé množství *ropy a zemního plynu* těží Moravské naftové doly a.s. na Hodonínsku a Břeclavsku, u Bučovic, Žarošic, Kyjova aj.).

KATEDRA SOCIÁLNÍ GEOGRAFIE A REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

9. Charakterizujte zemědělskou produkci a dominantní zemědělské výrobní typy v Olomouckém a Zlínském kraji.

Řepařský produkční typ – je zastoupen na Hané, v Moravské bráně a ve Vidnavské nížině. Cukrová řepa, teplomilné obilniny, pšenice, ječmen, zelenina a ovoce se pěstují v Hornomoravském úvalu. Na Tršicku, Olomoucku a Přerovsku se pěstuje chmel.

Bramborářský produkční typ – zaujímá pahorkatiny Nízkého Jeseníku, podhůří Javorníků a Beskyd. Významné zastoupení má zde produkce řepky olejky a pícnin.

Podhorský a horský typ - je zastoupen v Karpatské i Jesenické oblasti; přírodní podmínky jsou méně příznivé pro intenzivní zemědělskou produkci. Zemědělství je specializováno na extenzivní živočišnou produkci, zaměřenou na chov skotu a v menší míře i chov ovcí, zejména na Valašsku. Velkovýrobní způsob hospodaření se transformoval v 90. letech na menší farmy soukromých zemědělců. Významné postavení má na Valašsku a Jesenicku ekologické zemědělství a mimoprodukční funkce zemědělství. V této souvislosti došlo v podhorských a horských oblastech k významnějšímu nárůstu travních porostů.

10. Uveďte hlavní územní změny na politické mapě Evropy od roku 1990 a napište i odpovídající rok změny.

- 1) Pád totalitních režimů ve státech střední a východní Evropy, svobodné volby, demokratizace, změna názvů států (Polsko, ČSFR, Bulharsko, Rumunsko, Maďarsko)
- 2) Rozpad Sovětského svazu (1991), nezávislost svazových republik (Estonsko, Litva, Lotyšsko, Bělorusko, Ukrajina, atd.)
- 3) Pád Berlínské zdi a spojení Berlína (1989)
- 4) Znovusjednocení Německa (1990), zánik Německé demokratické republiky a spojení se Spolkovou republikou Německo
- 5) Rozpad Jugoslávie (od roku 1991) – postupně vyhlásují nezávislost Slovinsko, Chorvatsko, Makedonie v roce 1991, Bosna a Hercegovina v roce 1992. Srbsko a Černá Hora zůstaly ve federaci Svazová republika Jugoslávie až do roku 2006, poté samostatné státy. Kosovo vyhlásilo nezávislost na Srbsku v roce 2008.
- 6) ČSFR se rozdělila na dva samostatné státy (Česko a Slovensko) v roce 1993
- 7) Ruská anexe Krymu v roce 2014 a jeho začlenění k Ruské federaci. Separatismus na východní Ukrajině, vyhlášení samozvaných republik – Doněcké a Luhanské na území, kontrolovaném separatisty.